

УЛОГАТА НА МЕДИУМИТЕ ВО ИНТЕРКУЛТУРНИОТ ДИЈАЛОГ НА МУЛТИКУЛТУРНОТО ОПШТЕСТВО

Резиме: Овој труд би требало да ја опише и да ја прикаже улогата на медиумите и на електронските ресурси во мултикултурното општество во кое денеска живее поголем дел од населението, гледано во светски рамки. Електронските ресурси и нивното користење во денешницата го заземаат водечкото место во афирмацијата и унапредувањето на културата и на науката во светот. Одржувањето и воведувањето на нови технолошки решенија во областа на комуникацијата и информацијата многу често бара промена во однесувањето на сите учесници кои се зафатени од тој процес. Тоа подразбира одрекување од некои постоечки правила и принципи на дејствување, а со тоа и навлегување во ерата на максимално искористување на електронските ресурси во рамките на мултикултурните општества и во рамките на медиумското влијание и улогата којашто истото ја има во развојот или пак нарушувањето на културните комуникации. Без квалитетни менаџерски начела и принципи нема ниту успешни медиуми и портали, зошто медиумите постанаа семоќни, локални и глобални, општествени фактори на влијание кој претставува синергија на менаџерското знаење и техника во нивната примена во областа на мултикултурата и науката. Преку ваквото навистина опасно засилување на медиумските гласила во светот, тие станаа главен фактор за зацврстување и продолжување на интеркултурниот и мултикултурниот дијалог. Преку нашето истражување коешто ќе го извршиме во овој реферат ќе се обидеме да ја доловиме вистинската улога на медиумите во определен медиумски простор во мултикултурно општество каде што постои здрава основа за интеркултурни комуникации и културни размени. Важен фактор во управувањето на електронските ресурси и медиумите воопшто претставува човечкиот фактор. Образованието, знаењето, вештините, способностите, социјалната компетенција на човечки ресурси се исклучително важен фактор кој продуцира подигање на квалитетот на секој поединечен организациски колектив. Основни и пресудни ресурси на секоја организација се нејзините луѓе (човечки ресурси) кои имаат широк спектар на различни знаења и компетенција во извршувањето на поставените работни задачи. Главен стратешки предизвик на модерното време е дефинирањето,

¹ mihajlomarkovikj@gmail.com

управувањето, мерењето, унапредувањето и вреднувањето на знаењето и неговиот релативен облик на интелектуален капитал. Современата општествена рамка е невозможно да се замисли без современите технологии и електронските ресурси. Ако постмодернизмот е специфична реакција на етаблирање на формите со висока традиционална култура која ги укинала подредените положби на масовната популарна култура, тогаш може да се каже дека појавата на новите технологии и електронските медиуми влијаеше на поинакво одредување на субјективизмот односно на идентитетот. Идејата за „смрт на субјектот“ во контекстот на делување на електронските медиуми и дигиталниот, виртуелниот свет, се манифестираше како потенцијална игра и симулација на различни идентитети на екранот од компјутерот. Благодарейќи им на новите електронски ресурси, просторот за примање и дистрибуција на информации стана единствен, а промените во технолошката комуникација ги трансформираа односите помеѓу медиумите но и самата култура. Воедно преку овој труд ќе опфатиме и дел во којшто накратко ќе дадеме свој аспект на улогата на медиумите (како пишани, така и визуелни) во образовниот процес и во процесот на формирање на личност во интеркултурната комуникација во мултикултурното општество.

Клучни зборови: медиум, интеркултурно, мултикултурно, електронски ресурси

Едно од основните начела на кое се темели модерната демократија претставува подеднаквото почитување на сите категории на човекови права: граѓански, политички, економски, социјални и културни. Заложбата за почитување на човековите права и слободи на меѓународен план е изразена и содржана во голем број документи донесени од страна на најрелевантните меѓународни организации. Универзалната декларација за човекови права (1948) претставува прв таков меѓународен документ на ОН, со кој беа признати сите основни граѓански и политички човекови права (правото на живот, слобода на говор, религија и учество во власта), како и економските и социјалните права (правото на здравствено и социјално осигурување и правото на образование). Сепак, најчесто цитиран став во однос на човековите права и слободи е оној од Виенската декларација, усвоена од претставници на повеќе од 170 држави на Втората конференција на Обединетите нации за човекови права, одржана во јуни 1993 година и гласи: „Сите човекови права се универзални, неделиви, меѓузависни и меѓусебно поврзани. Меѓународната заедница мора да ги третира човековите права глобално, на правичен и истоветен начин, на иста основа и со ист нагласок. И покрај јасната и единствена определба на целокупната меѓународна заедница, одделни категории на човековите права беа прилично занемарени. Тоа посебно важи за културните права, кои и без тоа, се наоѓаат на крајот на списокот во основната група човекови права. Дали ќе се сфатат исклучиво како индивидуални или

ќе се нагласи нивниот колективен карактер, културните права се неизбежен елемент во целокупниот каталог на човекови права (Симовиц-Хибер, Милинковиц, 1999: 98–99). Правото на култура претставува едно од темелните човекови права, односно неotuѓиво човеково право. Во различни општества, борбата за остварување на правото на култура се манифестирала преку разновидни форми и имала најразлична смисла: борба за право на поединецот или заедницата да го изрази и негува сопствениот културен идентитет, борба за општокултурно образование, право на основно образование, борба за употреба и афирмација на јазикот на сопствената етничка група, борба за слободно творечко изразување неспречувано со идеолошки бариери и верски предрасуди итн. Секоја современа и демократска држава треба да им го овозможи и гарантира правото на култура на своите граѓани. Сепак, истото не е остварено во целост во ниту една земја во светот. Секогаш постојат подобри можности и начини за изнаоѓање посоодветни правни решенија и инструменти на културната политика, со кои би се смалила нерамноправноста, а истовремено би се истакнала различноста, имајќи предвид дека богатството на културата лежи токму во различностите (Цветанова, 2007: 15–16).

Електронските ресурси и нивното користење во денешницата го заземаат водечкото место во афирмацијата и унапредувањето на науката во светот. Филологијата претставува една важна гранка на целокупната наука, особено кога станува збор за развојот на јазикот кој претставува културен код на една нација и на еден народ. Во светот, па и во соседството на нашата земја електронските и интернет ресурсите се далеку повеќе искористени и можностите за истражувачите на јазикот и филологијата се отворени за изработка и обработка на јазични теми од повеќе области. Имено, дигитализацијата на литературата од сите области е приоритет на секоја нација и на секоја држава. Светските библиотеки веќе од поодамна имаат дигитализирано поголем дел од своите ресурси со што го овозможуваат користењето на литературата не само за истражувачите од областа, туку и за пошироката јавност која е заинтересирана за некоја тема или некоја област од науката (Новотни, Марковиќ, 2013).

Целта на овој труд е да го елаборираме и да го презентираме влијанието на новите техничко-технолошки ресурси на медиумите (како пишани, така и визуелни) во образовниот процес и во процесот на формирање на личност во интеркултурната комуникација во мултикултурното општество. Електронските медиуми во денешно време заземаат посебно место и прават целина на вкупниот општествен амбиент. Како што е се подложно на измени, после брзиот развој на технологијата, науката мора да се прилагодува на постојаните бројни промени, со што би можеле да остварат конкурентска позиција, односно нивен напредок и афирмација во очите на младите научници. Поради тоа, науката во светските центри, институтите и универзитетите посветуваат големо внимание на новите технологии и на

дигитализацијата на литературата, од што зависи нивната иднина, развојот, опстанокот и нивната перспектива. Во денешно време електронските ресурси имаат исклучително голема општествена улога, со што станаа значаен општествен фактор на влијание. Електронските ресурси претставуваат збир од информации, содржаи како и нови технологии. Под електронски ресурси кои би имале силно влијание во афирмацијата на науката за јазикот можеме да ги ставиме и медиумите кои имаат исклучителна улога во креирањето на јавното мислење во светот, но и во обликувањето и поттикнувањето на најважните научни достигнувања на глобален план. (Vočkić-Avdagić, 2005). Без квалитетни менаџерски начела и принципи нема ниту успешни медиуми и портали, зошто медиумите постанаа семејни, локални и глобални, општествени фактори на влијание кој претставува синергија на менаџерското знаење и техника во нивната примена во областа на науката (Dražković, 2008).

Тргувајќи од постоењето на одделни човекови права во смисла на право на избор на одредена културна ориентација, би можело да се заклучи дека прифаќањето на припадноста кон определена културна заедница или група во суштина е индивидуално културно право. Имено, изборот на културен идентитет подразбира и слобода на избор на групниот идентитет или културната заедница. Тогаш дури и уживањето на групните културни права се сфаќа како индивидуално право. Меѓутоа, најголемата опасност при определувањето на културната заедница е нејзиното поистоветување со етничка заедница. Во тој случај, културниот плурализам се сведува на етнички и се пренесува на политички терен, а разликата помеѓу културните и политичките права постепено се губи (Симовиц-Хибер, Милинковиц, 1999: 122). Оттука, имајќи ја предвид заложбата на културните права – како што е и почитувањето на правото на избор на идентитет и припадност – честопати прашањето на културните права добива политичка димензија. Посебно изразено во мултикултурните и мултиетничките средини, почитувањето на културните права се сведува на дефинирање на односите помеѓу мнозинството и малцинствата. Така, културните права стануваат етнички, со што се занемарува важноста на димензијата на културниот плурализам, наспроти протежирањето и промовирањето на културата на етничките заедници, како најзначајна и единствена форма на културно изразување. Почитувањето на правото на култура, истовремено подразбира и почитување на правото на посебност на културите на заедниците и нивните дистинктивни обележја. Меѓу другото, тоа значи и почитување на правото на избор за начинот на живеење – или, поточно, избор на животен стил - имајќи предвид дека е истиот креиран во зависност од историјата на заедницата и нејзината културна традиција (Цветанова, 2007: 20–26).

Образованието, знаењето, вештините, способностите, социјалната компетенција на човечки ресурси се исклучително важен фактор кој проду-

цира подигање на квалитетот на секој поединечен организациски колектив. Основни и пресудни ресурси на секоја организација се нејзините луѓе (човечки ресурси) кои имаат широк спектар на различни знаења и компетенција во извршувањето на поставените работни задачи. Главен стратешки предизвик на модерното време е дефинирањето, управувањето, мерењето, унапредувањето и вреднувањето на знаењето и неговиот релативен облик на интелектуален капитал (Natunić, 2006).

Најважно место и улога во дистрибуцијата на интеркултурниот дијалог, неговото унапредување, афирмирање и собирање нови знаења за културата има модерната технологија. Тој факт во голема мера се однесува на електронските ресурси кои за да го зголемат квалитетот на работата мора да се прифаќаат новите технолошки решенија како потребна парадигма (Ђorđević-Boljanović, 2009). Почитувањето на правото да се биде различен од сите оние што на некој начин не и припаѓаат на социјално и културно доминантната група во едно општество – како што се лицата со посебни потреби, хомосексуалците, имигрантите, домородното население итн. – претставува едно од основните начела на современите демократии. Разгледувајќи ги културните разлики во контекст на културните права, еднаков третман не би значел идентичен туку, напротив, различен третман, при тоа покренувајќи ги прашањата за тоа како ќе се обезбеди еднаквост што нема да служи како маска за дискриминација или привилегии (Атанасов, 2003: 155). Не ретко, културните разлики се злоупотребуваат, односно инструментализираат во одредени политички цели. Оној момент, кога барањата за признавање и почитување на културните разлики ќе прераснат во нешто сосема друго, нешто многу поекстремно како барања за територии, посебни привилегии и растурање на воспоставениот поредок, тогаш, во тек е деструктивен процес (Манди, 2000: 66), кој излегува од рамките на политиките на признавање. Токму затоа, една од најактуелните теми во современиот политички дискурс е неизбежно поврзана токму со политиките на признавање и прашањето во колкава мера и во која форма треба да бидат признати барањата за почитување на културните разлики. Улогата на културните разлики е од витално значење за процесот на општествената интеграција, од чие успешно спроведување зависи стабилноста, па дури и опстанокот на државата. Тие претставуваат вистинска детерминанта во утврдувањето на правецот на одвивањето на овој процес. Во зависност од начинот на кој ќе бидат артикулирани и третираны од страна на државата, културните разлики можат да станат фактор на интеграција, или пак, да прераснат во фактор на дезинтеграција. Оттука, улогата на културните разлики во процесот на општествената интеграција прерасна во една од централните светски теми во последниве децении. Да се запази културната диверсификација, а при тоа, да не се урне, или доведе во прашање општествената интеграција, тоа е целта, колку ургентна, толку и благородна во основната интенција (Мухиќ, 1995: 22).

Современата општествена рамка е невозможно да се замисли без современите технологии и електронските ресурси. Ако постмодернизмот е специфична реакција на етаблирање на формите со висока традиционална култура која ги укинала подредените положби на масовната популарна култура, тогаш може да се каже дека појавата на новите технологии и електронските медиуми влијаеше на поинакво одредување на субјективизмот односно на идентитетот. Идејата за „смрт на субјектот“ во контекстот на делување на електронските медиуми и дигиталниот, виртуелниот свет, се манифестираше како потенцијална игра и симулација на различни идентитети на екранот од компјутерот. Благодарейќи им на новите електронски ресурси, просторот за примање и дистрибуција на информации стана единствен, а промените во технолошката комуникација ги трансформираа односите помеѓу медиумите но и самата култура (Jameson, 2002).

Историски гледано во првиот милениум пренесувањето информации првично било усно, во вториот милениум било преку пишаниот збор, а подоцна преку печатен текст, во третиот милениум мнозината информации се пренесуваат електронски. Првата голема револуција била со воведувањето на печатниците во 15 век. Во 17 век преносот на знаење е забрзан со развојот на енциклопедии, научни и книжевни друштва, организирани библиотеки и големата достапност до публикациите. Целата комуникација се одвивала на хартија а системот го создаваа научниците, издавачите, дистрибутерите и библиотеките. Овој ланец кој го сочинуваа научниците, издавачите и библиотеците беше основа на информациските услуги за научните истражувања и образованието. Со појавата на компјутерите, интернетот, светските мрежи и комуникациските технологии на електронските списанија, базите на податоци, електронските состаноци, општествените мрежи станаа многу значаен дел со што традиционалниот систем на хартија се менуваше забрзано (Steele, 2006).

Културата е една од фундаменталните области на општественото живеење и иманентен фактор на идентитетот и развојот на секоја држава. Воедно, таа е исклучително специфична и хетерогена сфера што ја сочинуваат сите материјални и духовни вредности настанати како резултат на мисловниот процес и човековата интервенција во природата и општеството. Културата има естетска, морална, социјална, духовна и филозофска димензија. Таа е предмет на интересирање и истражување на голем број научни дисциплини како социологијата, антропологијата, филозофијата, етиката, естетиката итн. Поимот култура потекнува од латинскиот збор *култура*. Првобитното значење на овој термин се однесувало на култивирањето или одгледувањето посеви и животни. Во текот на шеснаесеттиот век, од сферата на земјоделството, смислата на првобитното значење на овој поим постепено започнува да се пренесува и на процесот на развојот на човекот, поточно - на култивирањето на духот. Општопозната е повеќезначноста на поимот култура која произлегува не толку од начинот на кој

луѓето ја дефинираат културата колку од инкомпатибилноста на повеќе линии на размислување кои историски се помируваат во истиот термин (Бауман, 2000: 365). Оттука произлегуваат и големиот број дефиниции за поимот култура. Веројатно е дека постојат безмалку исто онолку дефиниции за културата колку што и теоретичари кои се занимаваат со проблемите на културата и дефинирањето на овој поим. Токму затоа, многу теоретичари се обидуваат да воведат некој ред во широкиот спектрум од контексти во кој се појавува поимот култура. Така, А. Кребер и К. Клакон ги поделиле дефинициите за културата во шест групи (дескриптивни, историски, нормативни, психолошки, структурални и генетички дефиниции), убедени дека секоја група се разликува од останатите според различностите којашто ја одбрале авторите, како одредувачка карактеристика на едно, инаку, заедничко семантичко поле. Постои еден цел спектар на значења на поимот култура коишто се однесуваат на различни сфери и третираат различни аспекти од човечкиот живот. На пример, поимот бизнис култура, академска или политичка култура, се однесува на систем на верувања и практики кои ја регулираат соодветната сфера од човечкиот живот вклучувајќи го и начинот на кој тие се концептуализирани и структурирани. Поимите, пак, млади, стари, лица со посебни потреби, хомосексуалци, работничка класа итн., се однесуваат на начинот на кој овие групи го наоѓаат своето место во општеството и начинот на кој се дефинирани нивните внатрешни и надворешни односи. Културата е содржана и артикулирана на различни нивоа. На она, таканаречено базично ниво, таа е содржана во јазикот, вклучително и во неговата синтакса, граматика и вокабуларот, и затоа, не случајно, велíme дека она општество кое споделува заеднички јазик, во најмала рака споделува и некои заеднички особини. Културата е содржана во уметноста, музиката, усните преданија, пишаната литература, моралните вредности и во идеалите за возвишеност. Таа е содржана и во правилата и нормите на некои базични активности и социјални релации од типот каде, како и со кого се дружиме, како се радуваме, како ја доживуваме и оплакуваме смртта, како се однесуваме со најблиските, родителите, децата, соседите, а како со непознатите. Културата ги обликува и структурира моралните вредности, содржината на човечкиот живот и сите видови емоции поврзани со нив (Parekh, 2000: 143). Употребата на поимот култура е толку длабоко вкоренета во заедничкиот преднаучен слој на западниот менталитет, така што секој поединец тоа добро го знае од неговото секојдневно искуство, дури, понекогаш и без воопшто да размислува за тоа. Па така, ние прекоруваме некого затоа што не живее според општоприфатените групни стандарди, односно поради неговиот недостаток на култура. Постојано го нагласуваме пренесувањето на културата како главна функција на образовните институции. Склони сме луѓето со кои доаѓаме во контакт да ги класифицираме според нивото на нивната култура. Кога го карактеризираме некого како културна личност, обично мислиме дека тој е добро образован, култивиран, учтив, облагороден, поточно обогатен над неговата природна состојба. Премолчено признаваме дека постојат други луѓе

кои не поседуваат ни едно од овие својства. Културната личност е антоним на некултурна личност (Бауман, 2000: 371). За Дејвид Биднеј, поимот што превладува во современата општествена мисла е токму поимот култура. Според него, културните антрополози и социолози, општо земено, се согласуваат дека човечката култура е стекната од човекот како член на општеството и дека во најголем дел е пренесувана преку симболизмот на јазикот. Од филозофска гледна точка, тој смета, дека најзначајна карактеристика на современите дефиниции на културата е фактот дека тие претпоставуваат реалистички или идеалистички пристап. Реалистите, културата ја сфаќаат како својство на човечкото поведение и обично, културата ја дефинираат во смисла на стекнати навики, традиции, обичаи и институции. Така сфатена, културата е неодоива од животот на човечките суштества во општеството; таа е начин на општествено живеење и нема независна егзистенција од актуелните групи на кои таа им се припишува. Од друга страна, продолжува Биднеј, идеалистите се склони да ја сфатат културата како збир на идеи во главите на поединците, како тек од идеи, конвенционални сфаќања и комуникабилна интелигенција. Некои културни антрополози културата ја дефинираат во смисла на обрасци на поведение и нацрти за живеење. Педгозите, пак, поаѓаат од нормативната идеја за културата, според која, културата означува култивирање на умот или духот заедно со производите на оваа ментална култура (Биднеј, 2000: 377). За Рејмонд Вилијамс, очигледна е тешкотијата со дефинирањето на поимот култура, пред се, како резултат на поранешните видови на проникнување на интереси. Тој смета дека можеме да разликуваме два главни вида: 1. нагласувањето на изразувачкиот дух на еден целовит начин на живот којшто се манифестира преку целиот домен од општествени активности а кој е најочигледен во специфично културните активности - јазикот, уметничките стилови, видовите на интелектуална дејност; 2. нагласувањето на еден целовит општествен поредок во чии рамки една определена култура, во уметничките стилови и видовите на интелектуална дејност, се согледува како директен или индиректен продукт на еден поредок, првенствено конструиран од останатите општествени активности (Вилијамс, 1996: 7). Она што со сигурност може да се констатира е невозможноста да се утврди единствена дефиниција за културата, пред се, заради повеќезначноста на овој поим. Повеќезначноста, истовремено е карактеристика и на концептот за културата, кој е релативно нов и датира некаде од крајот на осумнаесеттиот и почетокот на деветнаесеттиот век. За неговото значење или поточно значења, луѓето биле и се уште се подготвени да навлезат во сериозни интелектуални и политички дебати. Џон Б. Томпсон, во делото „The concept of culture“, констатира дека поимот култура има своја сопствена подолга историја. Тој разграничува четири основни значења на овој поим. Неговото првично значење го согледува во раните расправи за културата кои се одвивале меѓу германските филозофи и историчари во текот на осумнаесеттиот и деветнаесеттиот век, каде терминот се однесувал на процесот на интелектуалниот или духовниот развој. Оваа традиционална

употреба на терминот тој ја нарекува класична концепција за културата. Со појавата на дисциплината антропологија, некаде кон крајот на деветнаесеттиот век, класичната концепција ќе биде заменета со разновидните антрополошки концепции за културата. Така, Џонсон разликува два основни типа на антрополошки концепции, формуирајќи ги како описна (дескриптивна) и симболичка. Описната концепција на културата се однесува на шареноликата маса вредности, верувања, обичаи, конвенции, навики и постапки карактеристични за определено општество или историски период, додека пак, во фокусот на интересирањето на симболичката концепција се наоѓа токму симболиката. Културните појави, според оваа концепција, се симболички појави, а проучувањето на културата во суштина се занимава со толкувањето на симболите и симболичкото дејствување. Сепак, Џонсон смета дека оваа концепција има еден недостаток, или поточно недоследност, а тоа е занемарувањето на фактот дека се културните појави вклопени и во односите на моќ и судир. Оттука, како резултат на алтернативниот приод кон проучувањето на културните појави, тој формуира дополнителна концепција која повторно ја вбројува во редот на т.н. антрополошки концепции, при тоа нарекувајќи ја структурна. Во овој вид на концепција се нагласува симболичкиот карактер на културните појави но, и фактот дека се таквите појави секогаш вклопени во структурираните општествени контексти. Според структурната концепција, културните појави можат да се разберат како симболички форми во структурирани контексти, а културната анализа може да се толкува како проучување на значенскиот склоп и општествената контекстуализација на симболичките форми. Рејмонд Вилијамс, во делата посветени на историјата на концептот култура, опишал четири негови различни современи употреби: 1. општ процес на интелектуален, духовен и естетски развој; 2. одреден начин на живот на луѓе во некој временски период или некоја група; 3. делата и дејствата на интелектуалната, а посебно на уметничката активност; 4. означувачки систем преку кој (иако и преку други средства) се пренесува, репродуцира, искусува и истражува општествената структура (Џордан, Ведон, 1999–2000: 16–18). Некои теоретичари сметаат дека токму преку толкувањето на концептот за културата настанала новата научна дисциплина – антропологијата. Како најсеопфатна дефиниција, каде е земена предвид повеќезначноста на овој поим, и која веројатно најмногу одговара на целите на овој труд, би можеле да ја издвоиме онаа од енциклопедијата Британика, во која се вели: „Културата е интегрална целина на човековото знаење, верување и однесување, која е резултат и од целосниот човечки капацитет за учење и пренесување на наученото кон следните генерации. Културата, исто така, се состои од: јазик, идеи, верувања, обичаи, табуа, кодови, институции, алати, техники, уметнички дела, ритуали, церемонии и симболи. Игра важна улога во човековата еволуција овозможувајќи му на човекот да ја приспособува природата кон своите потреби, наместо да зависи од природната селекција. Секое општество има своја посебна култура или социокултурен систем. Варијацијата на културата произлегува

од: 1. различните навики, обичаи и ресурси; 2. палетата на можностите наследени во реони, како: јазикот, ритуалот и социјалната организација; 3. историскиот феномен како развивањето на поврзување со други култури. Индивидуалните однесувања, вредности, идеали и верувања во голема мера се под влијание на културата (или културите) во која живеат тие индивидуи. Промените во културата резултираат од еколошко, социоекономско, политичко, религиозно или друго фундаментално менување на општеството. Сепак, целта на овој труд не е да утврди единствена дефиниција или единствен концепт за поимот култура, ниту пак да ги толкува, оспорува или полемизира со веќе постоечките. Целта на овој труд е да ја согледа и констатира сложеноста и повеќезначноста на овој поим, нераскинливата врска помеѓу човекот и културата, нивниот взаемен однос, нивното меѓусебно влијание во услови на одредени историски и општествени околности, како и улогата на културата во процесот на општествената интеграција во мултикултурното општество“ (Цветанова, 2007: 25–60).

Социјалните мрежи денеска постанаа незаобиколен дел од современиот живот. Иако мислиме дека тие во главно се користат за приватни комуникации, во се повеќе случаи се отвораат „Facebook“ страници на научни институции, библиотеки, професионални друштва итн. Преку овие мрежи се разменуваат информации кои можат да бидат од особено значење за научните истражувања, и секако треба да се провери дали постојат некои кои ги имаат вашите колеги за да се вклучите. „Facebook“ е најраспространетата светска мрежа. За професионалните контакти најпопуларна е мрежата „LinkedIn“ која многу често може да биде корисна за барање работа, стипендии, ментори итн. Регистрацијата за овие мрежи е многу едноставна и бесплатна, што пак доведува до поотворен пристап кон интеркултурниот дијалог во мултикултурното општество (Новотни, Марковиќ, 2013).

Слика 1. Илустрација за социјалните мрежи „Facebook“ и „LinkedIn“

Културниот процес одиграл значајна улога во еволуцијата и социјализацијата на човекот и, како што тврдат современите антрополози, бил еден од главните фактори во неговиот севкупен развој. Природните потенцијали што ги поседувал тој, извонредно пластичната способност за приспособување и способноста да создава култура, пред се, способноста за учење како

да се користат комплексните симболи, биле клучните елементи заради кои човекот се издвоил од сите останати живи суштества во природата. За човекот велиме дека е човек, пред се заради неговите физички и ментални карактеристики. Овие карактеристики, кои во текот на човековиот еволутивен процес се развивале паралелно, биле неразделно поврзани и се наоѓале во континуирана интерактивна спрега. Затоа велиме дека секое суштество што ги манифестира физичките особини на човечкиот род не е вистински човечко суштество сè додека не манифестира и поведение на човек (Монтагу, 2000: 234). Способноста за симболичка комуникација и заедничко разбирање, како и рационалното размислување, се само дел од човечките когнитивни способности кои го дистингираат од останатите примати. Човекот е свесен, пред се, за самиот себе, а потоа и за сите останати околу него, за околината во која живее. Тој е свесен и способен да ги сфати социјалните односи, да ја антиципира иднината на начин достапен за останатите живи суштества, додека, пак, своите биолошки недостатоци ги надополнува со способноста за инвенција. Универзалните карактеристики како што се способноста за самоконтрола, самосвест, самоидентификација, самопроцена, самостимулација и за самонасочување, не се само обични способности што ги поседува човекот и карактеристики што го дистингираат од другите живи суштества во природата, туку, истовремено, и особини заради кои возрасниот поединец, во рамките на општествениот поредок, го сметаме за морално одговорен за сопствените постапки. За човекот велиме дека е културносуштество. Неговата култура се манифестира преку системи на артефакти, симболички форми на експресија и комуникација, како и стекнати форми на поведение преку кои потенцијалите на човечката природа се насочени кон унапредување на неговата егзистенција и благосостојба. Човечката култура поминувала низ континуиран еволутивен процес што резултирало со различни степени на културата, од супхумано па се до хумано ниво. За А. Ирвинг Халоувел особено значајно е прашањето кое се занимава со еден од аспектите на човековата психобиолошка структура, а тоа е човековата способност за симболичка трансформација на искуството. Според него, клучен бил моментот на преминот од способноста за интринсички репрезентативни процеси, карактеристични за животните под супхумано ниво, на екстринсички симболички системи. Под поимот екстринсичка симболизација, Халоувел подразбира дејствување на репрезентативниот принцип на едно повисоко и покомплексно ниво, имајќи предвид дека елементите кои социјално се пренесуваат можат да добијат стандардизирани репрезентативни функции. На тој начин, на симболите од оваа категорија може да реагира не единствено самиот организам, туку и другите организми на кои им се соопштува социјално сигнификантниот симбол. Според тоа, во случајот со човекот, екстринсичките симболички системи што функционираат преку вокалните, графичките, пластичните, гестовните или други медиуми, им

овозможиле на групи човечки суштества да учествуваат во еден заеднички свет на смислата. Бидејќи е делумно симболички посредуван, човековиот свет на смислата имплицира едно културно милје кое станува трајно поврзано со светот кој е исто така конституиран и биолошки и физички. Според Халоувел, културата не може да се замисли без екстринсичката симболизација, додека пак на јазикот, тој му придава особено значење како една од главните симболички форми. И за Дејвид Биднеј, јазикот, заедно со културниот образец како целина, претставува промислена селекција и насочување од страна на неговите приврзаници, со што се обезбедува континуитет на културниот живот. Во рамките на еден историски контекст, културата претставува континуиран, динамички процес или, како што вели Биднеј, таа е производ на самокултивирање на човечката природа и на природната средина. Културата може да се сфати како природен процес, имајќи предвид дека таа настанува спонтано при активноста на човековите природни потенцијали, односно, како одговор на психобиолошките и социјалните потреби на човекот и на поттикот од неговата средина. Сепак, тврдењето дека е човекот самосвесно и самокултивирачко суштество, имплицира дека културниот процес, за разлика од другите природни процеси, не бил автоматски, туку процес кој барал постојана и внимателна селекција од страна на неговите приврзаници, а предност добивале оние поединци кои биле најспособни да учат. Потчинувајќи му се на владеењето на симболички посредуваните програми, произведувањето артефакти, организирањето на социјалниот живот или изразувањето емоции, човекот го одредил, иако ненамерно, највисокиот стадиум на сопствената биолошка судбина, односно, не сакајќи, тој се создал самиот себеси (Гирц, 2000: 258). Тоа покажува дека не постои човечка природа независна од културата. Без човекот не би имало култура, но исто така, без културата не би постоел човекот, во онаа вистинска смисла на зборот. Да се биде човек, значи да се стане поединец, индивидуа. Човекот станува или се формира како поединец под водство на културните обрасци што им даваат насока и смисла на нашите животи. Културата може да се набљудува како комплекс на конкретни обрасци на однесување (навики, обичаи, традиции, норми), но, истовремено и како збир на контролни механизми (планови, упатства, правила, поуки) за управување со поведението. Културните обрасци ги насочуваат човековите вродени способности за реакција и на тој начин го диктираат поведението на човекот. Доколку тоа не би било така, Гирц смета дека човечкото однесување не би можело да се контролира и би претставувало вистински хаос од бесмислени постапки и експлозии од емоции, а неговото искуство, практично, би било безоблично. Затоа, културата – како акумулиран то та литет од такви обрасци – не е само украс на човечката егзистенција, туку – како главна основа на човековата специфичност – и нејзин суштински услов. Суштината на човекот и она што го дефинира како човек, не се само неговите вродени способности, ниту пак само

неговото поведение. Суштината на човекот е во врската помеѓу она вроденото и неговото поведение, или поточно, во начинот на кој првото се трансформира во второто. Онака како што не можат да се разделат морфолошката еволуција и менталната еволуција, така не можат да се разделат ниту психолошката структурализација и социјалната еволуција на човештвото (Халоувел, 2000: 209). За да се однесува како возрасен човек, поединецот мора да биде психолошки организиран во процесот на социјализацијата, а неговата биологија е само еден од нужните услови за тоа. И фундаменталниот образец на човечката психолошка организација бил подложен на процесот на еволуција. Се појавувале култури во кои значењето на објектите, настаните од околниот свет и заемните односи на луѓето добивале поинакво значење и вредности, со што човековиот свет почнал постојано да се менува. Со воспоставувањето на посебен културен систем, бил воспоставен еден начин на живот на кој луѓето морале да се приспособуваат и кој, во меѓувреме, почнале да го пренесуваат на идните генерации. Однесувањето на човекот, начинот на кој тој мисли, прави или кажува, не се детерминирани од неговата вродена природа и потенцијали, туку, пред се, од неговото стекнато искуство. Човечката природа се состои од единствени потенцијали за комплексна употреба на симболи со кои се раѓа организмот, а кои се развиваат во рамките на една матрица на стимулативна културна средина (Монтагу, 2000: 237). Човечкото суштество е создадено и обликувано во согласност со доминантниот културен образец. Процесот на учење на традиционалните културни обрасци се нарекува социјализација, кој суштински е културен по својот карактер. Затоа е пожелно да се направи дистинкција помеѓу процесот на социјализација и природните потенцијали со кои се раѓа организмот. Развивањето и обликувањето на човековите природни потенцијали, пред се, се резултат на процесот на социјализација во согласност со одредени културни обрасци. Процесот на социјализација, меѓу другото, имплицира и приспособување по пат на учење. Вродените природни потенцијали, кои се кое човечко суштество ги поседува, се нарекуваат примарна човечка природа, додека пак социјализираниот развој на овие потенцијали – секундарна човечка природа. Вродените потенцијали кај луѓето претставуваат една од основните предиспозиции кои овозможуваат да се биде човек, додека пак истите се развиваат и организираат за време на процесот на социјализација во согласност со конкретниот културен образец. Според тоа, човечката природа се состои како од примарни така и од секундарни елементи, односно од она вроденото и она, стекнатото. Примарната човечка природа, суштински, е речиси слична кај сите луѓе што, пак, произлегува од нивната заедничка припадност на видот хомо сапиенс. Она по што се разликуваат тие е нивната секундарна природа која е моделирана во согласност со образецот на социјализацијата, процес одреден од културната историја на групата и нејзиното различно културно искуство. Како припадници на видот хомо сапиенс,

луѓето имаат заедничка физичка и ментална структура. Тоа значи иста анатомија, исти физиолошки процеси, исти сетилни органи што функционираат на идентичен начин. Во однос на менталната структура, веќе споменатите вродени потенцијали како што се способноста за учење, употребата на симболи, комуникацијата, размислувањето, самосвеста итн., спаѓаат во групата на заеднички карактеристики на човекот, кои го дистингираат од сите останати живи суштества во природата. Овие способности му даваат смисла на човечкиот живот, овозможувајќи му при тоа, тој да посакува, фантазира, да проценува, планира, да чувствува носталгија за минатото, но и да ја антиципира иднината. На едно поинакво ниво, човекот е способен да чувствува љубов, омраза, радост, тага, бес, сожалување. Токму заради заедничката физичка и ментална структура, луѓето поминуваат низ идентично искуство во смисла на целокупниот животен циклус, од раѓањето па се до смртта. Културата, сфатена како образец на човековото поведение, може да биде и ограничувачка за поединецот во рамките на општествениот поредок, имајќи предвид, дека таа, како што веќе беше констатирано, истовремено, претставува и збир на контролни механизми. Диктирајќи го однесувањето на поединецот, конкретните културни обрасци обезбедуваат систем за амортизација на секаков тип дејствување што може да излезе од рамките на веќе утврденото и општествено прифатеното социјално и морално однесување. Преку културните обрасци на човековото поведение, во извесна смисла, се врши притисок врз поединецот бидејќи на овој начин се потиснуваат индивидуалните нагони во интерес на општеството. Во сите културни системи постои одреден степен на тензија помеѓу поединецот и неговото општество, помеѓу егоистичките нагони на кои некои радо им се предаваат и алтруистичките идеали на кои некои се присилени да се покоруваат или за кои некои се повеќе или помалку кондиционирани. Суштинската слабост на културалистичките теории за човечката природа лежи во неуспехот да ги направат разбирливи индивидуалните разлики и постојаната тензија помеѓу поединците и нивните општества (Биднеј, 2000: 228). Не случајно Гирц смета дека доколку сакаме да се соочиме лице в лице со човечноста, најпрво мораме да навлеземе во поединоста за да го сфатиме добро суштинскиот карактер, не само на различните култури, туку и различните видови поединци во рамките на секоја култура. Дополнителна причина за создавање тензија, не ретко и конфликтни ситуации во општеството, е постоењето на разлики па дури и целосно разидување во однесувањето кај различните општествени групи во рамките на една иста култура. Во овој случај, тензијата или конфликтот не го лоцираме помеѓу поединецот и општеството, туку помеѓу различните општествени групи или различните култури. Веќе констатиравме дека луѓето се разликуваат според нивната секундарна природа, односно социјализираниот развој на вродените потенцијали и дека развојот на овие потенцијали е условен од одредени културни обрасци – моделиран во согласност со

различните културни искуства. Да се биде човек, значи да се споделува заедничката припадност кон видот хомо сапиенс, но, истовремено, да се биде и припадник на една посебна култура. Заедничките карактеристики кај човекот се исто онолку значајни колку и разликите, имајќи предвид дека тие се наоѓаат во една взаемна и постојана интерактивна спрега и дијалектичка поврзаност. Доколку навистина сакаме да откриеме она што човека го чини човек, тоа можеме да го направиме единствено ако согледаме какви се луѓето, а луѓето, пред се друго, се различни (Гирц, 2000: 263). Само разбирајќи ја таа различност – нејзиниот обем, нејзината природа, нејзината основа и последиците од неа, ќе успееме да изградиме поим за човечка природа кој ќе содржи и супстанција и вистина. На тој начин, истовремено признавајќи ја и човековата универзалност и неговата посебност, ние ја прифаќаме и уважуваме обврската да го почитуваме и она заедничкото и она различното. Постигнувањето на висок степен на општествена интеграција претставува една од круцијалните заложби на современите демократски држави. Обединувачка по својот карактер, општествената интеграција е прашање од суштинско значење за опстанокот на државата, нејзиното демократско унапредување и севкупен развој. Оттука, треба да се сфати и согледа окупираноста на современите мислителци во социолошката и политичката теорија со овој процес, имајќи предвид дека станува збор за прашање од витален интерес за државата. Општествената интеграција, која претставува исклучително комплексен процес, опфаќа многубројни и различни сегменти од севкупното општествено живеење и е дефинирана како состојба во која елементите на определена општествена целина се складно и блиску поврзани, што овозможува успешно дејствување и опстанок на таа целина. Поимот општествена интеграција може да се користи во анализа на општеството како целина (глобално општество), во анализа на одделни општествени установи (во смисла на нивната внатрешна интеграција и во смисла на нивната интегрираност во пошироки рамки), во анализа на културата и културните творби (во смисла на нивната поврзаност со успешното дејствување на општествените појави, додека пак нивната внатрешна интеграција претставува интеграција на културата што не би можело да се води под поимот општествена интеграција) и во анализа на личноста (во смисла на нејзиното успешно вклопување во општествените установи и процеси). Крајната цел на општествената интеграција е да се обезбеди непречено функционирање на современата држава, со што би се постигнала социјална кохезија во рамките на општеството, како и стабилност и безбедност во самата држава. За да се дефинираат и објаснат целите на општествената интеграција, најнапред мора да се одговори на прашањето што претставува современата држава, односно каква политичка творба е таа. Современата држава претставува специфична политичка заедница на обединети граѓани без разлика на нивната етничка, културна, религиска и друг вид припадност. Процесот на опш-

тествената интеграција е дополнително обременет во мултикултурните и мултиетничките општества, пред се заради структурата на популацијата и нивната припадност кон различни културни и етнички заедници кои, пак, поседуваат различни вредносни системи и различни норми на социјално однесување. Во таа насока се движи и дефиницијата за процесот на општествената интеграција во мултикултурните средини, во која се вели дека станува збор за процес низ кој различните елементи се комбинираат во извесно единство задржувајќи го притоа нивниот базичен идентитет. Целта на овој комплексен и сложен процес е насочена кон зајакнување на општествената кохезија и интеграција на припадниците на посебните групи во општество, сочувувајќи го истовремено нивниот идентитет. Овие два навидум контрадикторни процеса можат да се синтетизираат, ако постои клима на толеранција и интеркултурен дијалог (Димитров, 1999: 69).

Можеме да заклучиме дека со појавата на светските мрежи се јавуваат се повеќе социјални процеси кои ги вклучуваат луѓето во заеднички интереси преку кои слободно се поврзуваат и работаат на заеднички проекти преку дистрибуираната мрежа. Во таквите појави спаѓа продукцијата за заеднички ресурси (енциклопедијата „Wikipedia“), заедничкото управување и заштита од приватизација на резултатите од заедничката работа итн. Вака создадената заедничка енциклопедија се карактеризира со спречување на приватизација, максимализирање во користењето и за одржување на индивидуална сувереност. Ваквото произведување не е пазарно, туку со доброволно учествување, и не постои директна финансиска компензација за вложениот труд. Поради тоа ова е постдемократска појава, зашто управувањето не е преку претставник, туку сите учесници учествуваат, управуваат и комуницираат преку мрежата (Bauwens, 2008).

Слика 2. Илустрација за енциклопедијата „Wikipedia“

За успешно спроведување на процесот на општествена интеграција во мултикултурните средини, од исклучително значење се свеста и волјата на политичките субјекти, општествено-економските односи, правната регулатива преку која ќе се утврдат механизмите за почитувањето на правата на

културните заедници и образованието - како еден од најважните елементи за интеграција во кое било мултикултурно општество. Државата и владините институции во мултикултурниот модел на политика играат водечка улога во формулирањето на политиката и нејзината имплементација (Атанасов, 2003: 111). Сепак, политичките елити, како директни учесници во политичкиот живот, креатори на официјалната државна политика и партиципенти во законодавната и извршната власт, се сметаат за едни од најповишаните и најодговорни субјекти во процесот на општествената интеграција. Успешноста на спроведувањето на овој процес зависи не само од нивната волја туку и од тоа во колкава мера тие, политичките субјекти, се свесни за комплексноста на прашањето за мултикултурализмот и должното внимание со кое треба да му пристапат. Глобализацијата, брзите политички, социјални и економски промени, нееднаквиот пристап до јавните добра како и нерамноправната распределба на трудот, можат да бидат причина за појава на одредени фрустрации и незадоволства. Како реакција на тоа незадоволство најчесто следи приклонување кон етничкиот идентитет, начин преку кој поединецот гледа средство за реализација на одредени цели, било политички, економски, социјални или културни. Во овие случаи, особено во мултикултурните општества, доаѓа до т.н. фрагментација или, уште попрецизно кажано, етнизацијана политичкото ткиво. Етничките заедници се создадени и трансформирани од посебни елити во модерните и постиндустриските општества кои претрпуваат драматични социјални промени. Овој процес постојано инволвира соперништво и конфликт поради политичка моќ, економски интереси и социјалниот статус помеѓу елитите, класите и лидерските групи и во, и меѓу, различните етнички категории. Неколку истражувачи на етницитетот и националноста потенцираат дека модернизацијата и индустријализацијата во големи мултиетнички општества се одвива нерамномерно и често, ако не и секогаш, повеќе во корист на некои етнички групи или региони на земјата (Брас, 2000: 497).

Новата информатичко и комуникациска технологија заедно со медиумите овозможува многу побрзо и поедноставно поврзување на луѓето, како и циркулација и дистрибуција на идеи, а дали ќе бидат сите нејзини потенцијали искористени во корист на целото човештво останува во сферата на уредувањето на општествено-економските односи во светот и ќе зависи од масовноста на желбата за општеството да еволуира во заедница на слободумни и креативни луѓе (Новотни, Марковиќ, 2013). Преку согледувањето на сите погоренаведени факти можеме да констатираме дека медиумите играат особено важна улога во интеркултурниот дијалог на сите полиња во секое општество, без разлика дали се работи за мултикултурно, бикултурно или национално. Поради сето тоа, ние сме должни да ги користиме електронските ресурси коишто ни се на располагање за ширење и унапредување на дијалогот помеѓу различните култури во мултикултурното општество.

Литература

- Андерсон, Б. (1998). Замислени заедници – Размислувања за потеклото и ширењето на национализмот. Скопје: Култура.
- Атанасов, П. (2003). *Мултикултурализмот како теорија политика и практика*. Скопје: Евро-Балкан Пресс.
- Bauman, Z. (1984). *Kultura i društvo*. Beograd: Prosveta.
- Bauwens, M. „The political implications of the peer to peer revolution“, Knowledge politics quarterly, 1/2008.
- Bennet, T. (2001). *Differing diversities – cultural policy and cultural diversity*. Strasbourg: Council of Europe Publishing.
- Вилијамс, Р. (1996). *Култура*. Скопје: Култура.
- Цветанова, Г. (2007). *Културните разлики и општествената интеграција*, Скопје.
- Geertz, C. (1993). *The Interpretation of Cultures*. London Fontana Press.
- Clio in the Balkans – The Politics of History Education. Thesaloniki: Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe 2002.
- Dimitrijevic, V., Kartag-Odri, A., Milinkovic, B., Serfontein, J. L., Simovic-Hiber, I., Stojkovic, B. (1999). *Kulturna prava*. Beograd: Beogradski centar za ljudska prava.
- Ђорђевиќ-Болјановиќ, Ј. (2009). *Menadžment znanja*. Beograd: Datastatus.
- Draškovič, V. (2008). „Menadžment i mediji“, *Medijski dijalozi*, vol. 1, broj 1.
- Ilić, M. (1974). *Sociologija kulture i umetnosti*. Beograd: Naučna knjiga.
- Kukić, D. Obrazovanje u virtualnom svijetu, Univerzitet u Zenici, pedagogski fakultet u Zenici, Zbornik radova Pedagoškog fakulteta u Zenici IX/2011.
- Малуф, А. (2001). *Погубни идентитети*. Скопје: Матица македонска.
- Манди, С. (2000). *Културна политика – краток водич*. Скопје: Фондација Институт отворено општество, Македонија.
- Миноски, К. (2004). Докторска дисертација: „Влијанието на општествените и развојните фактори врз етнополитичката мобилизација во Р. Македонија (1990–2000)“. Скопје: Филозофски факултет.
- Никола, Д. (1999). *Рамковната конвенција*. Скопје & Мелбурн: Матица македонска.
- Новотни, С., Марковиќ, М. (2013). Проблемите на студиите по јазик и лингвистика при користењето на електронските ресурси, за нивно усовршување и надоградување, Скопје.
- Nonneman, G., Niblock, T., Szajkowski, B. (1996). *Muslim communities in the new Europe*. UK: Ithaca press.
- Parekh, B. (2000). *Rethinking multiculturalism – Cultural Diversity and Political Theory*. Massachusetts: Harvard University Press Cambridge.
- Симоска, Е., Габер, Н., Бабунски, К. (2001). *Политичката култура на граѓаните во Република Македонија*. Скопје: Институт за социолошки и политичко-правни истражувања.

- Steele, C. (2006). „Digital publishing and the knowledge process“. U: eLearning and Digital Publishing, Springer, Dordrecht (Computer Supported Cooperative Work, vol. 33).
- Taylor, C. (1994). *Multiculturalism – Examining the politics of recognition*. New Jersey: Princeton University Press - Princeton.
- Teaching the History of Southeastern Europe. (2001). Thesaloniki: Center for Democracy and Reconciliation in Southeast Europe.
- Vočkić-Avdagić, J. (2005). „Mediji i obrazovanje: Medijski komercijalizam i novi trendovi profesionalizma“, *Obrazovanje odraslih*, broj 3.
- Хобсбаум, Е. (1993). *Нациите и национализмот по 1780*. Скопје: Култура.
- Џордан, Г., Ведон, К. (1999–2000). *Културна политика – Класа, род, раса и пост-модерниот свет*. Скопје: Темплум.
- Шешиќ-Драгичевиќ, М., Стојковиќ, Б. (2003). *Култура – менаџмент, анимација, маркетинг*. Скопје: Темплум.
- Шнапер, Д. (2003). *Заедница на граѓани – Кон модерната идеја за нацијата*. Скопје: Слово.
- Hatunić, E. (2006). *Telekomunikacije i biznis*. OFF-SET i Homing MB, Tuzla.
- Hull, D., S. R. Pettifer, D. B. Kell. (2008). Defrosting the Digital Library: Bibliographic Tools for the Next Generation Web. PLoS ComputBiol , 4, 10: e1000204.

Mihajlo Marković, Sonja Novotni

ROLE OF THE MEDIA IN INTERCULTURAL DIALOGUE OF MULTICULTURAL SOCIETY

Summary

This paper should describe and illustrate the role of media and electronic resources in the multicultural society in which today lives much of the population, seen worldwide. Electronic resources and their use today in the leading place in the affirmation and promotion of culture and science in the world. The maintenance and the introduction of new technological solutions in the field of communication and information often requires a change in the behavior of all participants who are affected by this process. It implies denial of some existing rules and principles of action, and thus entering the era of maximum use of electronic resources within the multicultural communities within the media influence and the role that it plays in the development or disturbance of cultural communication . Without quality management principles no successful media portals, why the media have become all-powerful, local and global, societal factors that influence a synergy of managerial knowledge and techniques in their application in the field of multicultural and science. Through this really dangerous reinforcement of media in

the media world, they have become a major factor in strengthening and extension of multicultural and intercultural dialogue. Through our research, which will run in this paper will try to grasp the true role of the media in a given media space in a multicultural society where there is a sound basis for intercultural communication and cultural exchanges. An important factor in the management of electronic resources and the media in general is the human factor. Education, knowledge, skills, abilities, social competence of human resources is an essential factor that produces raising the quality of each individual organizational collective. Basic and crucial resource of any organization is its people (human resources) that have a wide range of different knowledge and competence in performing the tasks set. A major strategic challenge of modern times is the definition, management, measurement, evaluation and advancement of knowledge and its relative form of intellectual capital. Contemporary social framework is impossible to imagine without modern technologies and electronic resources. If postmodernism is a specific response to the establishment of traditional forms of high culture that had abolished the subordinate positions of mass popular culture, then we can say that the emergence of new technologies and electronic media affected the different setting of subjectivism or identity. The idea for the „death of the subject“ in the context of what the electronic media and digital, virtual world, manifested as a potential game and simulation of different identities of the computer screen. Thanks to the new electronic resources, space for receiving and distribution of information became the sole and changes in communication technology have transformed the relationship between the media and the culture. Also by this paper will cover and which part will briefly give our perspective on the role of the media (as written, and visual) in the educational process and in the formation of personality in intercultural communication in a multicultural society.